

د پښتو منهاج العابدین دوې قلمي نسخې

An analysis of the two manuscripts of the Imam Ghazali's reckoned book "minhajul-abidin"

عبدالکریم عامر*

Abstract:

The historical milestones traced by Pashto literature are validated through the manuscripts and commentaries that are written by the scholars several centuries back. The trajectory of prose and poetry has taken shifts in a natural course of action. To start with, the scholars of initial literary periods of Pashtu literature have translated books from Persian and Arabic. Minhajul-abidin is one of the most reckoned account of Imam Ghazali that has been translated by Pashtun scholars. Allama Habib Ullah Kakar Kandhari has translated this account in Pashto in poetic form. In this research paper the scholar has carried out a comparative analysis of the two distinct manuscripts of the mentioned book and has identified the poetic patterns and thematic significance of the manuscripts.

منهاج العابدین د امام غزالي رحمۃ اللہ علیہ (۴۵۰ - ۵۰۵ ق) کتاب دی چې پښتو منظومه ترجمه یې علامه حبیب الله کاکړ کندهاري (جېو اخوندزاده ۱۲۱۳ - ۱۲۶۵ ق) کړې ده. دا ترجمه یې د مثنوي په رنگ کښې په اته (۸) څپه ایز بحر کښې اوډلې ده. د بیتونو شمېر یې د ۲۳۰۰ په شاوخوا کښې دی. (۱)

دغه کتاب جېو اخوندزاده په (۱۲۳۶ ق) کښې بشپړ کړی دی. چې تاریخي ماده یې په "اخلاق التائبین" کښې څرگنده ده:

یا اخلاق التائبین شي :: چې تاریخ ځني مبین شي

دا ترجمه یې د ملا فرح الدین د زوی میا زاده محمد شفیع په غوښتنه کړې ده.

* Lecturer in Pashto, Government Degree College Loralai

پښتو منهاج العابدین په ۱۳۰۶ ق کال د بمبې په فتح الکریم مطبعه کښې د قاضي عبدالکریم له خوا او په کال ۱۳۸۱ ق کال د لاهور په مقبول عام پریس کښې د حاجي محمد شریف له خوا چاپ شوی دی. (۲)

په پښتو ادبیاتو کښې د منهاج العابدین ډېرې لږ نسخې بنسودل شوي دي. ځنې د شخصیاتو په ځاني کتابتونونو او ځنې په ادارو کښې خوندي دي. ماته تر دغه ذکر کوونکو دوو (۲) نسخو له مخه دا لاندینۍ شپږ (۶) نسخې نورې معلومې دي:

(۱) یوه نسخه یې د محمد معصوم هوتک په ځاني کتابتون (کندهار) کښې خوندي ده. چې پر خر کاغذ په توره سیاځي کښل شوې ده. خط یې ښه دی. په ۱۲۸۵ ق کښې د محرم له لومړۍ ورځ کتابت شوې ده. کاتب یې نه دی څرگند. ۲۲۷ پاڼې لري. چې ۴۵۴ مخونه ځنې جوړېږي. رکابونه لري. په هر مخ کښې یې ۱۴ بیته (شعرونه) راغلي دي. ښه ساتل شوې نسخه ده. چرمي پوښ لري. (۳)

(۲) دانسخه د حاجي عبدالمجید هوتک په کتابتون (کندهار) کښې خوندي ده. چې د ملا شمس الدین کاتب په لاس کتابت شوې ده. د کتابت نېټه یې ۱۲۳۶ ق ده. نور څه یې راته څرگند نه شو. (۴)

(۳) یوه نسخه د ډاکټر عبدالرؤف رفیقي په کتابتون (کوټه) کښې خوندي ده. چې ۲۰ × ۱۲ سینټي میټره کچه لري. ۴۸۷ مخونه لري. دا نسخه نیمگړې ده. د کاتب او کتابت په اړه څه نه لري. (۵)

(۴) یوه نسخه د افغانستان په ملي آرشیف کښې خوندي ده، چې په خط نسخ لیکل شوې ده، د کاتب نوم او نېټه نه لري. ۱۱۷ پاڼې لري. چې کچه یې ۵/۳۱ × ۱۴ سینټي میټره ده. پر ۱۳/۷۸ نمبر باندې خوندي ده (۶)

(۵) کچه یې ۵/۲۵ × ۱۵ سینټي میټره ده، ۱۸۲ پاڼې لري. چې پر هندي کاغذ کښل شوې ده، نېټه یې ۱۲۸۸ ق ده. د افغانستان په ملي آرشیف کښې پر ۱۳/۶۷ نمبر باندې خوندي ده. (۷)

(۶) کچه یې ۵/۱۲ × ۲۱ سینټي میټره ده، ۲۲۹ پاڼې لري. چې پر خوقندي کاغذ په نسخ خط کښل شوې ده، نېټه یې نه ده څرگنده. چرمي

پوښ لري. د افغانستان په ملي آرشیف کښې پر ۲۱ / ۲۲ نمبر باندې خوندي ده. (۸)

د منهاج العابدین چې کومې دوې نسخې زه د پښتو ادب و خپرونکو ته ورپېژندل غواړم، په هغو کښې لومړۍ نسخه زما د کتابتون ده: (۱) دا نسخه ۱۹ × ۳۱ سینټي میټره کچه لري. چې متن یې ۲۵ × ۱۶ سنتي میټره دی. په یوه مخ کښې ۲۳ کرښې ۴۶ بیتونه (شعرونه) لري. یعنې په یوه کرښه کښې دوه بیتونه څلور مصرعې راغلي دي. ځای په ځای کرښې زیاتې هم راغلي دي. خط یې نسخ دی. چې بې خونده دی. کاتب او د کتابت نېټه نه لري. کاغذ یې شین بخون دی. چې د وخت له جوړه یې زی تورې شوې دي. پوښ نه لري. د سر او پای له خوا چا دوې دوې پانې ورسره منلولي دي.

دا نسخه په توره سیاھي کښل شوې ده. او حدیثونه، آیتونه، عناوین یې په شنګرف (سره سیاھي) باندې راوړل شوي دي. له هري مصرعې سره د (۵) په رنگ کښې سره ټکی کښل شوی دی. د دې نسخې پانې ۲۳ دي. چې ۱۲۷ مخونه ځنې جوړېږي. د مخونو شمېره نه لري. له رکابونو یې کار اخیستل شوی دی. د سر له خوا بشپړه ده. او د پای له خوا یې یو مخ لويدلې دی. وروستی دوې پانې یې ډېرې خرابې شوې دي. چې د نورو کاغذونو په مرسته سره منلول شوي دي. د کونج دوه درې شعرونه په دغه مخونو کښې له دواړو خواوو لويدلي دي. پیل یې داسې شوی دی:

” یا فتاح رب یسر – بسم الله الرحمن الرحيم – و تمم بالخیر

کل ثنا چې به څوک وایي
پر خالق د جهان بنایي
چې صانع دی هم حکیم دی
هم جواد دی هم کریم دی
هم رحمان دی هم رحیم دی
هم عزیز دی هم علیم دی
مهمین او متعال دی

هر صنعت يې د کمال دی
 ذوالجلال والا کرام دی
 هم څښتن د هر انعام دی
 د هر حکم دی والي دی
 د هر کار متوالي دی
 کل نقوش چې د اکوان دی
 چې پر لوحه د امکان دی
 په قلم يې د قدرت
 نقش کړي په حکمت
 په عرصه د کائنات کښي
 په صفحه د موجودات کښي
 هر چې څه مشهود موجود دی
 ټول قائم د ده په جود دی
 دا جهان واره عدم و
 د عدم غولی تورتم و
 ټول اشيا په کښي مستور و
 نه تمیز و نه ظه وور و

پای يې داسې دی، چې له دې وروسته شعرونه يې لوبدلي دي:

کل مقصود له ده عمل دی
 نه چې تش بحث جدل دی
 نوم يې بنایي که تعین
 (شي معراج السالكين)
 يا اخلاق التائبين شي
 چې تاريخ ځني مبین شي
 مکتوبي حرفونه ياره

په دې نسخه کښي ليک دود داسې دی:

(دي) د دی دپاره، (ک) د گ دپاره، (خ) د خ دپاره، (کنب) د کنبې دپاره، (میزاق) د میزاق دپاره، (اي) د اي دپاره، (واوري) د واوري دپاره په کنبې ليک دی.

په دې نسخه کنبې قرآني آیات هم راغلي دي، چې د شعر برخه نه دي، خو کومه خبره چې د قرآن پاک د آیت په حواله کوي، له هغه شعره وروسته په شنګرف باندې آیتونه ورسره راوړل شوي دي. چې زما د شمېر له مخې اتيا دي.

په پښتو منهاج العابدین کنبې بابونه په پارسي ژبه راوړل شوي دي. لومړی یې د حمد برخه راوړې ده. چې نهه دېرش بیتونه جوړېږي. (استاد معصوم هوتک یې ۴۰ یادوي) بیا د نعت سید المرسلین برخه راغلي ده. چې نولس (۱۹) بیته کیږي. تر دې وروسته د خپل خان په پیژندنه کنبې هم درې (۳) شعرونه لري. په دې پسي د خپل شیخ طریقت مولانا فرح الدین د ستاینې، د کتاب د لیکلو د سبب پینځه څلوېښت (۴۵) بیته (شعرونه) راوړي. تر دې وروسته د کتاب متن پیل کیږي.

چې دغه سرلیکونه لري. په مخ کنبې د هغه بېلبري (عنوان) د بیتونو شمېر هم ورسره راوړم:

(وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ... ديارلس (۱۳) بیتونه) (در بیان دشواري سلوک را عبادت - پینځه (۵) بیتونه) (قال علیه السلام حفت الجنة بالمکاره و حفت النار بالشهوات - څلور دېرش (۳۴) بیتونه) (بیان اول خاطر که باعث سلوک این راه است - یوسل څلور نیوي (۱۹۴) بیتونه له قسمونو سره) (بیان عدد عقبات - شپږ (۶) بیتونه) (باب اول در عقبه علم - یوسل دوه نیوي (۱۹۲) بیتونه) (در بیان معنی حدیث طلب العلم فريضة علی کل مسلم - یوسل اته اتيا (۱۸۸) بیتونه) (در بیان سختي این عقبه و تغير حقوق و مواجب آن - نهه نیوي (۹۹) بیتونه) (تنبیه در دفع و هم قاصر فرمان که از بیان سابق تاشي میگرد - څلور دېرش (۳۴) بیتونه) (باب دویم در قطع عقبه دویم که عبادت است از توبه کردن از معاصي و باز گشتن به جناب قدس تعالی - پینځه څلوېښت (۴۵) بیتونه) (در بیان معنی توبه نصوح و شرائط آن - دواتيا (۸۲) بیتونه) (در

بیان شرط قدرت برگناه که بعض آنرا شرط کرداند و تحقیق عدم اشتراط آن-لس (۱۰) بیتونه) (بیان فرق میان توبه و تقوی - خلور (۴) بیتونه) (در بیان مقدمات توبه - شپارس (۱۲) بیتونه) (در دفع اندیشه که مانع توبه است - دیارلس (۱۳) بیتونه) (تنبیه در دفع مانع دیگر - خلور خلوبنست (۴۴) بیتونه) (تنبیه در مضرت اصرار برگناه و ترک توبه - خلوبنست (۴۰) بیتونه) (در بیان دشواری قطعی این عقبه بوجه کمال و مهم بودن آن - نهه خلوبنست (۴۹) بیتونه) (بیان طریق بنا کردن توبه و باز کشتن بجناب قدس او تعالی - دوه شپبتة (62) بیتونه) (باب سویم در عقبه عوائق یعنی موانع طاعت و عبادت - پینخة (۵) بیتونه) (اصل اول در بیان کیفیت دفع مانع که عبادات از دنیا است - پینخة دپرش (۳۵) بیتونه) (در بیان شرائط زهد - نهه (۹) بیتونه) (در بیان آفات و مصائب دنیا که معرفت آن موجب سهولت ترک دنیا و زهد در آن است - خوارلس (۱۴) بیتونه) (در بیان اقسام زهد که فرض و نفل است - دوه اتیا (۸۲) بیتونه) (اصل دویم در دفع مانع دویم که عبادت از صحبت خلق است - دونیوی (۹۲) بیتونه) (تنبیه در بیان آنکه مهم در زمانه فتنه و فساد از خلق بریدن و بگوشه خزیدن است - دوه شپبتة (62) بیتونه) (در بیان طریق عزلت - خلورپنخوس (۵۴) بیتونه) (در بیان آداب معاشرت - اته شپبتة (68) بیتونه) (در بیان بهترین مساکن اهل عزلت - دولس (۱۲) بیتونه) (در تحذیر مرید از صحبت ناجنس خصوصاً مدعی مبطل - نهه ویش (۲۹) بیتونه) (در بیان اسباب اسان شدن عزلت - پنخلس (۱۵) بیتونه) (اصل سوئم در بیان کیفیت دفع مانع سویم که شیطان است - اوولس (۱۷) بیتونه) (در بیان کیفیت دفع اغوا و اضلال شیطان - پنخلس (۱۵) بیتونه) (در تقسیم خواطر و تمیز خاطر شیطانی - اووه دپرش (۳۷) بیتونه) (در بیان حکم هر یک از اقسام خاطر - دولس (۱۲) بیتونه) (بیان فرق میان خاطر خیر و شر - اوولس (۱۷) بیتونه) (در فرق میان اقسام خاطر شر - شل (۲۰) بیتونه) (در فرق میان اقسام خاطر خیر - دولس (۱۲) بیتونه) (علامات خاطر خیر که از قبل نفس و شیطان باشد - دری دپرش (۳۳) بیتونه) (تنبیه در آنکه معرفت خواطر از غوامض علوم است - خلور

(۴) بیتونه) بیان اقسام مکائر شیطان - یوسل نهه پنخوس (۱۵۹) بیتونه) اصل چهارم در کیفیت دفع مانع چهارم که عبادت از نفس است - شیپر ویشث (۲۲) بیتونه) در بیان تدبیر قهر نفس و قمع شهوت او - نهه نوي (۹۹) بیتونه) در بیان معنی معانی تقوی - شیپر (۲) بیتونه) بیان حدود مراتب تقوی - اووه دپرش (۳۷) بیتونه) فصل اول در وجوب نگاهداشتن چشم - پنخوس (۵۰) بیتونه) بیان آنکه نگاهداشت چشم از حرام لازم است از جهت آنکه از دولت لقای حق سبحانه و نظر بوجه کریم او تعالی محروم شاند - دوه دپرش (۳۲) بیتونه) فصل دویم در وجوب نگاهداشتن کوش از شنیدن فحش و لفو - درې دپرش (۳۳) بیتونه) فصل سوئم در نگاهداشتن زبان از لفو و مالایعنی - دوه دپرش (۳۲) بیتونه) نگاهداشتن زبان متضمن نگاهداشتن اوقات است از منایع شدن - درې شیپته (۲۳) بیتونه) در بیان برخی از آفات زبان - اته خلوبنیت (۴۸) بیتونه) فصل پنجم در وجوب نگاهداشتن دل که سلطان مملکت وجود است و جوارح و اعضا خدم و حشم اویند - دپرش (۳۰) بیتونه) بیان آنکه دل بادشاه و جوارح بمنزله سپاه اند - درې اويا (۷۳) بیتونه) در بیان مضرات چهار خصلت مذموم که مذکور شد - یوسل خلور (۱۰۴) بیتونه) در بیان علاج طول امل - اته (۸) بیتونه) در بیان حقیقت حسد و طریق علاج او - اتلس (۱۸) بیتونه) در بیان طریق قلع حسد از دل و خدگرفتن بنصیحت که ضد اوست - اتلس (۱۸) بیتونه) در بیان حقیقت عجلت - نهه (۹) بیتونه) در بیان طریق علاج نمودن عجلت و کسب کردن تانی - خلور (۴) بیتونه) بیان حقیقت کبر - خلور (۴) بیتونه) علاج نمود کبر - شیپارس (۱۲) بیتونه) پنجم در وجوب نگاهداشتن شکم - یوسل خلور پنخوس (۱۵۴) بیتونه) در بیان حد حلال و حرام و شبهه - دیارلس (۱۳) بیتونه) در بیان حکم صله ور در از امرا و سلاطین - شیپر خلوبنیت (۴۲) بیتونه) در بیان حکم صله و اهل سوق و غیر الشان - اته ویشث (۲۸) بیتونه) بیان آنکه تقوی راه خواص است و فتوی راه عوام است - شیپر ویشث (۲۲) بیتونه) در بیان حد فصول حلال - یویشث (۲۱) بیتونه) خاتمه باب سوئم در تحریر بر دفع موانع چهارگانه - یوسل نولس (۱۱۹) بیتونه) باب چهارم در عقبه

عوارض- اووه اويا (۷۷) بیتونه) در بیان وجوب توکل و آنکه در ترکه او خطر عظیم است- پینخه دپرش (۳۵) بیتونه) بیان توکل حقیقت و علاج او- دیارلس (۱۳) بیتونه) در بیان اقسام رزق و تعیین رزق مضمون- درې دپرش (۳۳) بیتونه) در بیان آنکه تعلق باسباب منافی توکل است یانی- پنخوس (۵۰) بیتونه) بیان مقامات متوکلان در کسب کردن و ترک آن- شپرویشث (۲۲) بیتونه) در بیان حکم معیل در مقامات توکل- خلور (۴) بیتونه) بیان حکم ذخیره نهادن که منافی توکل است یانی- دیارلس (۱۳) بیتونه) بیان آنکه کسب وجه معاش اولی است مر متوکل ریا ترک آن- دوه ویشث (۲۲) بیتونه) در بیان عارض دویم از عوارض چهار کانه- شپرو دپرش (۳۲) بیتونه) بیان اقسام مطالب و مرادات و آنکه تفویض در کدام قسم لازم است- یوویشث (۲۱) بیتونه) در بیان آنکه خطر در مطالب و مرادات دو قسم است حکم هر یک و بیان- دیارلس (۱۳) بیتونه) بیان عارض سوئم از عوارض چهار کانه- خلوردپرش (۳۴) بیتونه) در بیان وجوب رضا بقضای شرور و معاصی به نفس آن- یولس (۱۱) بیتونه) در بیان آنکه طلب زیادت نعمت معافی مقام رضانیست- دیارلس (۱۳) بیتونه) در بیان عارض چهارم از عوارض چهار کانه- خلورخلوبنست (۴۴) بیتونه) بیان فوائد صبر- پینخه دپرش (۳۵) بیتونه) در بیان حقیقت صبر و طریق علاج کسب کردن او- پینخلس (۱۵) بیتونه) خاتمه در خلاصه دفع عوارض چهار کانه- یوسل نهه پنخوس (۱۵۹) بیتونه) باب پنجم در عقبه بواعث- درې اويا (۷۳) بیتونه) تنبیه برانک سلوک راه عبادت بی خون و رجا صورت نه بندد- شپرویشث (۲۲) بیتونه) در بیان مقدمات خوف و رجا- پینخه لس (۱۵) بیتونه) در بیان مقدمات رجا- شپارس (۱۲) بیتونه) در بیان طریق راست میان خوف و رجا- درویشث (۲۳) بیتونه) بیان دلائل رجا- دولس (۱۲) بیتونه) تفصیل آیات قرآن که دلائل رجا اند- یودپرش (۳۱) بیتونه) بیان آیاتی که دلائل خوف و سیاست اند- دوه سوه اته ویشث (۲۲۸) بیتونه) در بیان معامله حق سبحانه و تعالی با بندگان که باعث امیدواری است- یوسل خلرویشث (۱۲۴) بیتونه) ذکر باعث سوئم بر خوف و رجا که عبادت از تذکیر سكرات الموت و احوال قبر

و مقامات قیامت و بهشت و دوزخ است- پنخوس (۵۰) بیتونه) بیان احوال قبر و برزخ که بر مطیعان روضه از جنت و بر عصیان حفره از دوزخ است- اته نیوی (۹۸) بیتونه) بیان احوال قیامت که تذکر آن باعث خوف و رجا است- دوه سوه اته ویش (۲۲۸) بیتونه) خاتمه باب رجا و خوف- شل (۲۰) بیتونه) باب ششم در عقبه قوارح یعنی مفسدات عمل که آن عبارت از عجب و ریا است- خلور (۴) بیتونه) فصل اول در مذمت ریا- اووه دپرش (۳۷) بیتونه) بیان حقیقت اخلاص و ریا و حکم و تاثیر هر دو در عمل- اووه خلوبینت (۴۷) بیتونه) در بیان حکم آنکه در عبادت حق سبحانه و تعالی نفع دینوی جوید- اته (۸) بیتونه) بیان آنکه خواست دنیا جهت قطع طمع از مردم یا به نیت قوت یافتن بر عبادت- پینخه دپرش (۳۵) بیتونه) فصل دویم در مذامت عجب- پینخه ویش (۲۵) بیتونه) در بیان آنکه عجب متضمن آفات بسیار است- خوارلس (۱۴) بیتونه) ریا ضد عجب- اوولس (۱۷) بیتونه) در بیان امور آن که مفسدات اصل ثواب یا مضاعفت ثواب اعمال است- شپارس (۱۶) بیتونه) (مبالغه در تحذیر از ریا- دوه نیوی (۹۲) بیتونه) در بیان مذامت عجب- یوسل یو اویا (۱۷۱) بیتونه) بیان حدیث که معاذ روایت کرده و مشتمل بر تهدید عظیم- یوسل شپارس (۱۱۲) بیتونه) خاتمه باب ششم- خلور (۴) بیتونه) باب هفتم در عقبه حمد و شکر- نهه (۹) بیتونه) بیان اقسام نعمتها- دوه ویش (۲۲) بیتونه) در بیان حقیقت حمد و شکر- شپر ویش (۲۲) بیتونه) در بیان حکم شکر بر مصیبت- پینخه ویش (۲۵) بیتونه) بیان آنکه شکر افضل است یا صبر- یولس (۱۱) بیتونه) بیان آنکه فقیر صابر افضل است یا غنی شاکر- درې (۳) بیتونه) بیان آنکه مدار است استحقاق نعمت و دوام او بر شکر است- شپر اویا (۷۲) بیتونه) (محصل ابواب کتاب و محصول طی عقبات- شپر شپپته (۲۲) بیتونه) در بیان آنکه صراط قیامت مثال راه حقیقت است- اووه (۷) بیتونه) در بیان آنکه هر چند در سلوک راه حقیقت رنج بسیار است اما فوائد بیشمار است- یوسل پینخه اتیا (۱۸۵) بیتونه) زما دا شمپرنه تر دې بیته پورې ده:

مکتوبی حرفونه یاره :: له دویمه اسمه شماره

(له دې په ايسته زما دنسخې نور بيتونه (شعرونه) لوبدلي دي د دغو شمېر ۲۱۸۱ کيږي)

(۲) د دويمې نسخې کچه ۵۰.۱۹ × ۱۲ سينتي ميټره ده. چې متن يې ۵۰.۱۳ × ۷ سينتي ميټره دی. په يوه مخ کښې يې ۱۵ کښې راغلي دي. مخونه يې ۴۲۴ دي. خط يې نسخ دی. چې خوندور دی. دا نسخه پر خړ کاغذ باندي په توره سياهي ليکل شوي ده. سرليکونه يې په شنګر (سره سياهي) باندي دي. لومړی مخ يې لويديلی دی. له دويم مخ څخه خوندي ده. بيتونه يې په دوه کالمي رنگ کښې کښل شوي دي. چې په هره کښه کښې يو بيت (شعر) ځای دی. دا نسخه له دې بيتونو پيل شوي ده:

منزلت يې ډېر رفيع دی
 ميا زاده محمد شفيع دی
 په سيرت د ده شبيهه دی
 ولد سرلابيه دی
 چې محکم لري همت
 په ترويج د شريعت
 ده دا هسې اشارت کړ
 پر حقير يې بشارت کړ
 چې منه حاج العابدین دی
 معتبر کتاب د دين دی
 په کښې علم د اخلاق دی
 په مشرب شيرين مذاق دی
 مصنف يې لوی امام دی
 چې دی حجة الاسلام دی
 محمد غزالي
 چې رتبه يې ده عالي

په پای کښې دغه بیتونه لري:

په حساب يې د ابجد
 کړه معلوم د دوی عدد
 تېر کلونه له هجرت
 په داسه شمار وو نیک سیرت
 التماس له ناظرانو
 نکته سنجو سخن دانو
 هر چې دوی اهل انصاف دي
 هم له کینه سینه صاف دي
 کړم داسه شان چې دوی دا توري
 دا انصاف په سترگو گوري

پر لومړي مخ د دې نسخې د مؤلف او نامه بیتونه بل چا لیکلي دي. چې د کتاب نوم او مؤلف ځنې څرگند شي. دا يې ورسره کښلي دي چې "د دې کتاب اشعار حبيب الله نومي یو سړي جوړ کړي دي. دا نه ده معلومه چې حبيب الله څوک دی. خپل نوم په پنځم مخ په شپږم بیت کښې داسې راښيي:

مقصود او روی سـیـاه دی
 که يې نوم حبيب الله دی

بيا دا پينځه شعرونه ورسره راوړي:

نوم به ښايي که تعين
 شي معراج السالكين
 يا اخلاق التائبين شي
 چې تاريخ ځنې مبین شي
 مکتوبي حرفونه ياره
 له دويم اسمه شماره
 په حساب يې د ابجد
 کړه معلوم د دې عدد

تپر کلوننه لسه هجرت
په داشمار و نپک سیرت

چي اخلاق التائبين ته حساب وکړي نو د ابجد حساب کونکي
له قوله دا ۱۱۹۵ جوړيږي “
د يادښت ليکونکي دغه حساب سم نه دی . له اخلاق التائبين څخه
۱۲۳۶ ق راوځي. (۹) چي په دې رنگ دي (۱ + ۲۰۰ + ۳۰ + ۱ + ۱۰۰ + ۱
+ ۳۰ + ۴۰۰ + ۱ + ۱۰ + ۲ + ۱۰ + ۵۰ = ۱۲۳۶) دغه نسخه د مولوي
رحمت الله مندو خپل په کتابتون (ږوب) کښي خوندي ده.

حوالې

- (۱) هوتک، محمد معصوم، کچکول (لومړی ټوک)، د اطلاعاتو او کلتور ریاست، کندهار چاپ، ۵۳ مخ.
- (۲) هم دغه، مخ ۴۷.
- (۳) هم دغه، مخ ۵۳.
- (۴) هم دغه، مخ 4.
- (۵) Khalil Hanif A catalogue of Pashto manuscripts in Pakistan Peshawar, 2009 p39.
- (۶) مستري، عبدالقدیر، حیدري، نجرابي، فهرست نسخ خطي پښتو آرشیف ملي افغانستان، ۱۳۶۵ ل کابل چاپ، ۱۱۵ مخ.
- (۷) هم دغه، مخ 116.
- (۸) هم دغه، مخ 116.
- (۹) هوتک، محمد معصوم، کچکول، مخ ۵۲.